

הפקולטה
למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

טקס הענקת תוארי מוסמך ובוגר תשפ"א

י"א בתמוז תשפ"א | 21 ביוני 2021

המסע שלנו

בוגרים ובוגרות, מוסמכות ומוסמכים יקרים, חברים ובני משפחה גאים, הפקולטה למדעי היהדות היא משפחה מלוכדת, הצועדת במסע של לימוד ובניית זהות עשירה בידע, בערכים וברוח. זהו מסע אישי ובין-דורי, מסע של התפתחות מתמדת שאין לו נקודת סיום, אבל יש בו נקודות ראויות לציון, כזו שאנו חוגגים היום.

בדפים הללו, ביקשנו לצרור בעבורכם משהו מן החוויה ומן ההתרגשות: פתחנו בברכתו של דיקן הפקולטה למדעי היהדות, פרופ' ירון הראל, דבריו בטקס; שזרנו אחד-עשר יהלומי מחקר, נציגי כל המחלקות שבהן צעדתם במסעכם בשנים האחרונות;

ובגאווה רבה חתמנו בשמותיכם, שמות המוסמכים והמוסמכות לתואר שני ובוגרי ובוגרות התואר הראשון לשנת תשפ"א.

באיחולי הצלחה והנאה בהמשך הדרך, משפחת הפקולטה למדעי היהדות

פרופ' ירון הראל

דיקן הפקולטה

גב' מיה יונתי

ראש מנהל הפקולטה

ד"ר אלעד בן-דרור

ראש המחלקה ללימודי המזרח התיכון

פרופ' חנוך בן-פזי

ראש המחלקה למחשבת ישראל

פרופ' יוני גרוסמן

ראש המחלקה לתנ"ך

פרופ' יגאל לוין

ראש החוג הרב-תחומי למדעי היהדות

פרופ' אהרן עמית

ראש המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה

פרופ' עמנואל פרידהיים

ראש המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו

פרופ' איל רגב

ראש בית הספר ללימודי יסוד ביהדות

פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן

ראש המחלקה ללימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

פרופ' מיכאל ריז'יק

ראש המחלקה ללשון העברית וללשונות שמיות

פרופ' מרים ריינר

ראש המחלקה לאמנות יהודית

פרופ' רויטל רפאל-ויונטה

ראש המחלקה לספרות עם ישראל

וכל חברות וחברי הסגל האקדמי והמנהלי
בפקולטה למדעי היהדות

ברכת הדיקן פרופ' ירון הראל

בישראל אינו יודע כמעט דבר וחצי דבר על היסטוריה, על פילוסופיה, על אמנות, על תלמוד ועל התנ"ך. שפתו דלה, לעתים עילגת. היו להם אתם למורי דרך, שתפו את הסובבים אתכם במה שלמדתם, העשירו את עולמם. כך תהיו אתם אלה שיגרמו לחברה שלנו לשגשג.

בתחומי תעסוקה רבים במגזר הפרטי ובמגזר הציבורי עולה ההכרה בחשיבותם של רוחב האופקים, גמישות מחשבתית ושל יכולות אנליטיות מגוונות, אלו נדרשות בימינו בתחומים רבים. אתם שמכירים עכשיו את אופני החשיבה במדעי הרוח, מחזיקים בידכם כלים המאפשרים לכם להתמודד עם אתגרי המחר בכל התחומים. דרכי החשיבה שרכשתם יסייעו לכם להיות יצירתיים. יש בכל אחת ואחד מכם את היכולת לחשוב מחוץ לקופסה, להבין את האחר, את השונה, ולנהל שיח מושכל ועשיר.

עברנו כולנו תקופה לא קלה של למעלה משנה. היא לא היתה קלה למרצים, וודאי לא לכם, הסטודנטים. מגפת הקורונה הציבה בפנינו אתגרים שלא הכרנו קודם לכן. במאמצים עילאיים, הצלחנו יחד להתגבר על כל המכשולים ולהמשיך את שגרת הלימודים, וכך הגענו עד הערב הזה.

אמנם, חוויית הלמידה שלכם בקמפוס נפגעה עד מאוד, אבל אפשר עדיין לתקן. נשמח עד מאוד אם חלקכם לפחות, יחזרו ללמוד אצלנו ולפתח את הכישורים ואת הכישרונות שחוננתם בהם. בוגרי התואר הראשון יחזרו ללמוד לתואר השני, ובעלי התואר השני יחזרו לכתוב דוקטורט. השאיפה לעסוק במחקר היא שאיפה עילאית, המעידה על היכולת להביט למרחוק, להתאזר בסבלנות, להתמודד עם אתגרים. בצד כל אלה, אני משוכנע כי בכל מקום שאליו תגיעו תשמשו שגרירים טובים של המחלקה שבה למדתם, של הפקולטה למדעי היהדות ושל אוניברסיטת בר־אילן.

אני מבקש להודות לראשי המחלקות ולכל אחת ואחד מחברי הסגל האקדמי על שסייעו בכל כוחם להביאכם עד הלום. ברכתנו תלווה אתכם בדרככם בעתיד. אני מבקש להודות גם לחברות ולחברי הסגל המנהלי, במיוחד לראש מנהל הפקולטה, הגב' מיה יונתי, המנצחת על התזמורת הנפלאה של הסגל המנהלי בכל המחלקות ובלשכת הדיקן, ולגב' הדס גולדשטיין על ארגון הערב המרגש הזה.

עלו והצליחו!

פרופ' ירון הראל
דיקן

ראשי מחלקות הפקולטה למדעי היהדות, חברות וחברי הסגל האקדמי והמנהלי, בני משפחה ואורחים נכבדים, בוגרות ובוגרים, מוסמכות ומוסמכים יקרים,

בעת האחרונה השתתפתי במסיבת יום הולדת, שנערכה בקיבוץ חצרים לאיש הרוח ואיש המעש אהרן ידלון, במלאת לו 95 שנה. איש צלול, בעל זיכרון מדהים, שהיה שר החינוך, כאשר אני הייתי תלמיד תיכון, וחולל נפלאות. ממנו שמעתי על פתגם סיני עתיק, האומר כך: "אם יש לך שני מטבעות, באחד תקנה לחם שיהיה לך כדי לחיות, ובשני תקנה פרח כדי שיהיה לך בשביל מה לחיות".

לבני האדם יש יתרון גדול על שאר יצורי הבריאה: השפה, התרבות. האדם הוא חי מדבר. באמצעות השפה, בני האדם יוצרים קשר זה עם זה ומניחים את הבסיס ליצירת עולם עשיר יותר, מעניין יותר. וככל שהאדם יודע לשונות נוספות, כך נפתחים בפניו שערי תרבות חדשים. פתיחת השערים הללו מסייעת לשחרר את האדם מתפיסות מקובעות, מדעות קדומות, מעולם בצבע אחד. עצמו רק לרגע אחד את העיניים ודמיינו עולם ללא ספרות, ללא מוזיקה, ללא פילוסופיה, ללא ציור, ללא שירה, והרשימה עוד ארוכה, הרי זהו מצב מזוויע של עולם משמים, ללא שאר־רוח. יוסף אבן כספי, פרשן מקרא, פילוסוף ובלשן, שחי בצרפת ובספרד במאות ה־13 וה־14, תיאר כך את העוסקים במדעי הרוח: "אולם חכמי העיון בחכמות העיוניות ראוי להם שיתהללו ויתפארו על ריבוי התחשבותם בהשגת אלו החכמות ואלו הקנינים הפנימיים [...] ומותרם מן הבהמה הוא דבר גדול ונכבד". החכם כספי, בדומה לרמב"ם, רואה את השכלתו האישית של האדם כעליונה. על האדם לארגן את חייו, כולל צבירת הנכסים, ארגון הבית והקמת המשפחה, כך שיאפשרו לו כמה שיותר לימוד ורכישת ידע. כמו הרמב"ם, גם כספי רואה באדם ה"יודע" את העיקר, וכל השאר טפלים לו.

בשביל איש הרוח נברא העולם, ואתם כולכם, סטודנטים וסטודנטים למדעי היהדות, הרי אנשי רוח אתם. רוחכם עזה, אתם הולכים נגד הזרם. הלא העולם היום השתעבד לחומרנות, לאגואיזם – ההצלחה צריכה לבוא לידי ביטוי מהר מאוד, ואם אפשר כאן ועכשיו. תהליך עמוק של התפתחות ובניית האישיות נחשב מיותר. והרי, בשביל מה נוסדו האוניברסיטאות אם לא כדי לפתח חשיבה ביקורתית, לפתח רוחב אופקים, להבין כיצד נוצרת תרבות אחת וכיצד נוצרת אחרת, להפנים כי אין לקבל דברים כמוכנים מאליהם, וכי יש להקדיש חשיבה לכל דבר. ובקצרה, חיי איש הרוח הם עשירים במשמעות מאלה של כל איש מדע אחר.

בעולם שבו מדי יום מתמוטט ערך אחר, אנשי הרוח אמורים להיות מצפן בתוך חברה של אבדן דרך. יותר מכול, אתם, בוגרי מדעי היהדות, נושאים אתכם בעקבות לימודיכם, מודעות מוסרית ושליוחות חברתית. אתם, שמכירים היטב את המורשת הרוחנית והמוסרית היהודית, תהיו בתוך הבורות הנוראה מסביב, המגדלור שאליו כולם יישאו עיניים. תלמיד תיכון ממוצע

יהלומים במחקר

עיצוב אומה: המקורות התרבותיים של הציונות 1948–1882

ד"ר יצחק קונפורטי

המחלקה לתולדות ישראל וליהדות זמננו

חקר התנועה הציונית הוא ענף רווי ועשיר; הוא נחקר בתחומי ההיסטוריה, הספרות, הלשון, מדע המדינה והמחשבה היהודית, והיכולת לחדש מדעית בתחום זה היא משימה מאתגרת. בספרו, **עיצוב אומה**, שראה אור בהוצאת יד יצחק בן-צבי (2019), הסיט ד"ר קונפורטי את הדיון המחקרי הרווח, שמתמקד זה שנים בממדים הפוליטיים של ראשית התנועה הציונית, לאלה התרבותיים.

ד"ר קונפורטי טוען שמופע פוליטי הוא ביטוי לתהליכים חברתיים ותרבותיים שקדמו לו, ומשכך, הוא מזהה ברכיב התרבותי את הכוח המניע המרכזי בתנועה הציונית. **הציונות נוצרה כחלק מן ההקשר ההיסטורי המודרני ומן התרבות היהודית גם יחד, היא לא "המציאה אומה" כפי שסבורים חוקרים מסוימים, גם לא נוצרה רק מן הכמיהה הקדומה ל"שיבת ציון", כפי שסבורים אחרים.**

התבוננותו של ד"ר קונפורטי בכתביהם של מנהיגים פוליטיים וביצירותיהם של משוררים, מלומדים, סופרים ואוטופיסטים, הנושאות גוון לאומי מובהק, משלבת בין "היסטוריה מלמעלה" – מהעלית הפוליטית או המדינית, ו"היסטוריה מלמטה" – מהמתרחש במחוזות חברתיים ותרבותיים עממיים. השילוב המתוחכם והייחודי הזה, מחדד את עוצמת הממדים התרבותיים ומוליך את המחבר לתובנות ולתזה שמאתגרים את השיח המחקרי על טיבה של התנועה הציונית.

במחקרו, התמקד ד"ר קונפורטי בשישה מקרי מבחן, זיהה את הדרכים שבהן הבינו מנהיגי התנועה ופעיליה את העבר היהודי ואת מציאות חייהם בהווה, ובחן כיצד עיצבו בחזנם את העתיד. הוא מתאר את הציונות כתנועה מודרנית, שהתבססה על ערכי התרבות היהודית הקדם-מודרנית, מורשת שעיצבה את סדר יומה הפוליטי של התנועה הציונית גם בסוגיות שהיו שנויות במחלוקת.

מה אכפת לנוצרים מבית המקדש? והאם באמת הנצרות הקדומה הפנתה עורף ליהדות?

פרופ' איל רגב

המחלקה ללימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה
ראש בית הספר ללימודי יסוד ביהדות

בשורה על פי מרקוס מופיע הסיפור הנודע על ישו שמגיע אל הר הבית, מתבונן במתרחש בו, מגרש את הקונים ואת המוכרים והופך את שולחנותיהם של מחליפי הכספים ומוכרי היונים. המעשה מתפרש כהכרזת מלחמה על בית המקדש ומוביל למעצרו של ישו ולצליבתו.

במשך דורות, טענו רוב החוקרים כי הנוצרים הראשונים האמינו שישו בא להחליף את בית המקדש. פרופ' רגב, שבחן את ההתייחסויות הרבות למקדש בבשורות ובאיגרות שבברית החדשה, חושב אחרת. לדידו, הנצרות הקדומה משמרת היבטים קדומים רבים של היהדות, שעליה היא התבססה, והנוצרים במאה הראשונה לספירה כלל לא התכוונו לצאת מגבולות הדת היהודית.

בספר שכתב בנושא וראה אור בהוצאת הספרים של אוניברסיטת ייל, שרטט פרופ' רגב תמונת מציאות מורכבת: **המחברים הנוצרים, שרובם היו יהודים, דווקא הדגישו את מעורבותם של ישו והשליחים בפעילות המקדש, במטרה להמחיש את שייכותם ליהדות ואולי אף כדי להראות כיצד הם משתלטים עליה מבפנים.** נוסף על כך, ביססו מחברים אלו את חידושיהם על הדגם של עבודת המקדש, ובכך נתנו תוקף למוסד המקדש, רק בצורה חדשה, רדיקלית. דוגמה טובה לכך הוא האופן שבו ישו מכפר על חטאים – התוכן נותר, הקרבת קורבן; המימוש רדיקלי – הקורבן הוא ישו עצמו.

מן המחקר עולה שלבית המקדש היתה חשיבות עצומה בעבור היהודים, ממש לפני החורבן ולאחריו. עד כדי כך חשוב היה, טוען פרופ' רגב, שגם הנוצרים לא היו מסוגלים, או מעוניינים, לדמיין גרסה חדשה של יהדות בלא מקדש, ולו באופן סמלי.

על מה אנחנו מתלוננים? סיווג אוטומטי של מכתבי תלונה באמצעות שיטות של למידת מכונה

ד"ר רקפת דילמון

המחלקה ללשון העברית וללשונות שמיות

בעידן הטכנולוגי גוברת התופעה של מכתבי תלונה המתפרסמים באינטרנט. לחברות ולמוסדות חשוב למיין באופן אוטומטי את מסת הטקסטים הגדולה המגיעה אליהם, על פי קריטריונים שונים, כגון תחומי התלונות או רמת החומרה שלהן, כדי להעבירן במהירות וביעילות לטיפול מתאים ואף ללמוד היכן עליהם להשקיע.

ד"ר דילמון ושותפיה למחקר בדקו אפשרות לסיווג אוטומטי של מכתבי תלונה שנכתבו בעברית ונשלחו לבתי חולים, למשרדי נסיעות, לחברות מתחומי הביטוח, התקשורת הסלולרית והקווית, לטלוויזיה ולחברות להשכרת מכוניות. במערך נרחב של ניסויי סיווג של מכתבי התלונה הפעילו החוקרים שיטות שונות של למידת מכונה לחיפוש המילים הנפוצות ביותר בכל קבוצת מכתבים ולמיון לשדות משמעות כמו: שדה התקשורת, שדה הרפואה, כסף, זמן, מקום וכדומה. הם בחנו אם יש משמעות לריבוי או למיעוט בשימוש בשדה מסוים בכל תחום.

ממצאי הבדיקה הממוחשבת הראו שהנושא שהטריד יותר מכול את המתקשרים לחברות הנדונות הוא השירות שניתן להם. בתחום הטלוויזיה, למשל, נמצא שימוש רב במילים האלה: לדבר, לבקש, להתנתק, להגיע, נציג, שירות. יותר מ-60% מהמילים הנפוצות במכתבים שייכות לשדה המשמעות הזה. נושא נוסף שהעסיק את המתלוננים הוא הזמן – זמן מתן השירות, אי קבלת שירות בזמן, איחורים. המילים הנפוצות שנמצאו בנושא זה היו: תאריך, שוב, שנים, יום, חודש, דקה, שעה, כבר.

הנושא שהעסיק פחות מכול את המתלוננים הוא כסף. כמעט בכל התחומים הוא נמצא במקום האחרון בשימוש. לממצא זה עשויה להיות חשיבות בעבור החברות נותנות השירות, המונעות בעיקר משיקולים כלכליים. הממצא מאיר את העובדה שאת הלקוחות – השיקול הכלכלי מעניין הרבה פחות. להם חשוב יותר שירות טוב ויחס מתחשב, כמו גם עמידה בזמנים.

המקדש העתידי – היכן יוקם, כיצד ייראה, אילו טקסים ייערכו בו? חזון המקדש בספר יחזקאל בהקשרו הבבלי

ד"ר טובה גנזל

החוג הרב-תחומי למדעי היהדות

בתשעת הפרקים האחרונים בספר יחזקאל (מ-מח) נפרש חזון מפורט למקדש עתידי. את החזון, כך על פי הכתוב, נתן יחזקאל בבבל אחרי חורבן המקדש הראשון בירושלים. למרבה ההפתעה, אף על פי שהמקדש העתידי הוא נושא מרכזי ורב משמעות, העיסוק בתשעת הפרקים הללו ביחזקאל הוא מועט ולעתים לוקה בחסר. במחקר ייחודי, מנסה ד"ר גנזל לתת מענה לשאלות תאולוגיות הקשורות בקדושת המקדש, ובהן, מה ראה הנביא לנגד עיניו? מה דמיינו הגולים לבבל? אלו מקדשים הם הכירו בסביבתם הבבלית?

ד"ר גנזל בוחנת את פרטי המקדש החזוני על רקע ההקשר הבבלי, שבו ניתנה הנבואה, ועוסקת בהיבטים מעוררי עניין של מקדש זה: **שם העיר שבו ניצב המקדש אינו ירושלים, כי אם "ה' שמה" (יחזקאל מח לה), ומתעוררת השאלה אם שמה של העיר הוא ששונה או שמא נקבע למקדש זה מיקום גאוגרפי אחר; מבנה המקדש, הממוקם בתוך חצר מרובעת ונעדרים ממנו כמעט כל כלי המקדש; מעמדם של בעלי התפקידים במקדש; וטקסים שונים שמופיעים בחזון ומתרחשים במקדש זה, דוגמת כפרת המקדש בחודש ניסן, במטרה שיישמר בטהרתו ויעמוד לעולם.** לצורך המחקר, ד"ר גנזל מקיימת שיתופי פעולה עם מומחים העוסקים בטקסים פולחניים באימפריה הנאו-בבלית, ובהם חוקרים מובילים בתחוםם בבליה ובאוסטריה.

ד"ר גנזל מגבשת סיכום שיטתי של המאפיינים הייחודיים של חזון המקדש ביחזקאל בהשוואה למקדשים המוכרים לנו מבבל במאה השישית לפנה"ס, וכן ניתוח והשוואה של הטקסט המקראי ושל התפיסה התאולוגית של תפקיד חזון המקדש ביחזקאל.

מחקר חדשני לשיפור כלי קריאה אוטומטיים

שילוב בין ממומחי תוכן בתחומי המזרח התיכון למדעי המחשב

ד"ר יוסי מן

המחלקה ללימודי המזרח התיכון

השימוש ברשת האפלה (DarkNet) לתקשורת בין-לאומית מוצפנת בהקשרים עברייניים וביטחוניים, מאופיין בשיח מרומז ואנונימי, המציב אתגרים חדשים הן למומחי תוכן והן לאלגוריתמים של בינה מלאכותית. מודלים של סיווג טקסטים באמצעות עיבוד שפה טבעית (NLP) חזקים בניתוח מסות עצומות של טקסטים, אך עודם חלשים באספקת פרשנות ובהבנת הנימוק שמאחורי הסיווג. בהיבטים אלו, למומחי התוכן יתרון מובהק. יצירת שיתוף פעולה בין המכונה לאדם, באמצעות מודל שיאפשר משוב הדדי מתמיד, עשוי להצמיד קדימה ולשפר את כלי הקריאה האוטומטית שבידנו.

בשנים האחרונות, ערך ד"ר מן מחקר חדשני שהוקדש למטרה זו, בשיתוף צוותי מחקר מאוניברסיטאות בראילן ותל אביב, שבהם פעלו יחדיו מומחי תוכן ומומחים ממדעי המחשב, העוסקים בכלים אוטומטיים לניתוח טקסטים ולסיווגם. **את המודלים מפעיל צוותו של ד"ר מן על מקרה בוחן, זיהוי של משפיעי אסלאם ג'האדיסטי ברשת האפלה וזאת על בסיס בדיקת איכות שפתם, ידיעותיהם באסלאם, יכולת השכנוע שלהם, מיקומם ופרמטרים רבים אחרים.**

לבניית המערכת החדשנית, בשלב הראשון, בחן הצוות האיכותני, שבראשו עמדו ד"ר מן והגב' דפנה לוינסקי, תלמידת מחקר במחלקה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בר-אילן, את סוגי התובנות האנושיות העולות מן הטקסטים, שבאמצעותן אפשר לשר לשר את הסיווג האוטומטי ולדייק את סוג המשוב שעל הבינה המלאכותית לספק למומחים כדי לתמוך בהם בעבודתם. בשלב השני, הם חברו לצוות הכמותי לפיתוח מודל המזהה בצורה טובה משפיעי אסלאם ברשת האפלה. ובשלב השלישי, בנו הצוותים את התשתית להיזון חוזר למחשב ולמומחה התוכן, כדי לשר את יכולתו של המזרחן ללמוד על מקרים ועל מאפיינים חדשים של אנשי הטפה, ובתוך כך להניע פיתוח מתמיד של המודל הקיים.

לא רק הלוואות וביזנס אורחותיה ואוצרותיה של הקהילה היהודית באנגליה בימי הביניים נחשפים

פרופ' פנחס רוט
המחלקה לתלמוד

בימי הביניים, מעט יותר ממאתיים שנים, חיה קהילה יהודית באנגליה – מהכיבוש הנורמאני בשנת 1066 ועד גירוש היהודים מהאי בשנת 1290. היהודים חיו ברחבי אנגליה והשאירו עקבותיהם במאות תעודות בשפה הלטינית, שהשתמרו בארכיונים של מלכי אנגליה. מתוך מקורות אלו אפשר לשחזר פרטים רבים על עיסוקם של היהודים בהלוואות כספים ובעסקים אחרים, ואולם, על אורחות חייהם ידוע לנו מעט מאוד: איך נראתה התפילה שלהם? מה הם אכלו ושתו? במה התאפיין לבושם? כיצד הם למדו תורה ובאילו מוסדות? מי היו הפוסקים שעליהם הסתמכו הלכה למעשה? עם אילו קהילות יהודיות בארצות אחרות עמדו בקשר? כיצד התייחסו לשלטון האנגלי ולחברה האנגלית, שבקרבה חיו?

את התשובות לשאלות האלה ולאחרות כמותן אפשר לדלות מתוך ספרות ההלכה שנכתבה בידי יהודי אנגליה בימי הביניים. לצערנו, היצירה הרבנית מאנגליה לא השתמרה באופן מסודר, והרבה ממנה אבד במהלך הדורות. עם זאת, נותרו בידינו שרידים רבים של פסקי הלכה ושאלות ותשובות (שו"ת) של חכמי אנגליה, שהשתמרו בכתבי-יד עבריים מימי הביניים.

פרופ' רוט שוקד בשנים האחרונות על איסוף השרידים הללו ועל אצירתם יחד למהדורה ביקורתית. מחקרו זה שופך אור חדש על תולדות ההלכה, על אורחות חייהם של יהודי אנגליה וחכמיהם, על יחסי הגומלין המורכבים שבין ההלכה היהודית באנגליה ובין מערכת המשפט האנגלית בעת הדין, ועל סוגיות רבות נוספות, שהיו עלומות עד כה. במהלך המחקר, שנערך בתמיכת הקרן הלאומית למדע, מתגלות גם יצירות מפתיעות, כמו שיר של משורר יהודי בלתי-ידוע, שפעל בלונדון במאה ה-13, ובו ויכוח בין פתילת הנר לשעווה, מי מהם הכרחי יותר להפקת האור?

מה יוצא לנו משילוב של טקסט עברי, בלשנות חישובית ורשתות עצביות? נקדן אוטומטי מדויק וחינמי

ד"ר אבי שמידמן
המחלקה לספרות עם ישראל

ד"ר שמידמן פיתח אלגוריתם חדשני לניקוד אוטומטי של טקסטים עבריים, על בסיס רשתות עצביות. ייחודו של האלגוריתם, שפורסם כמאמר בכתב-העת *Proceedings of the ACL*, ביכולתו להבחין בהקשר הטקסטואלי של המילים בטקסט, ובזכות יכולתו זו הוא מניב תוצאות מדויקות מאלה של כל אלגוריתם ניקוד שהיה מוכר לנו עד כה.

נביא לדוגמה משפט שניקד בעבורנו נקדן דיקטה: על אף שקהל היעד העיקרי של הסדקה הוא ילדים ונני-נער, הסדקה מעוררת ענין בקרב בני כל הגילאים. נוכל לראות כיצד המילה **שקהל** מנוקדת כנסמך, והמילה **בקרב** מנוקדת נכון אף שיכולה להיות מנוקדת בקרב, אילולי היה "מבין" הנקדן את משמעות הטקסט.

באפשרות המשתמשים להגדיר את אופיו של הטקסט, כדי להבטיח תוצאות מיטביות: מודרני, רבני (ובו ציטוטים מהמקורות בעברית או בארמית) או שירה (המתאפיינת בחריגות מכללי התחביר של טקסטים פרוזאיים).

עם כמה מעמיתיו, העלה ד"ר שמידמן את האתר <https://nakdanlive.dicta.org.il>, ובו מוזמן כל אדם להשתמש באלגוריתם, חינם וללא הגבלה, ולנקד טקסטים. בכל חודש, יותר מ-100,000 משתמשים מנקדים טקסטים בנקדן דיקטה.

לצד הנקדן תוכלו למצוא באתר שלל כלים נוספים של דיקטה, ובהם: סיווג ופילוח טקסטים בהתבסס על מאפיינים סגנוניים; השוואת גרסאות שונות של אותו טקסט; נקדן עם ממשק מותאם לאנשי מקצוע; איתור אזכורים תנ"כיים ותלמודיים בכל טקסט; מנועי חיפוש אינטואיטיביים לתנ"ך ולתלמוד; פענוח ראשי תיבות ועוד.

הטכנולוגיה בשירות הארכאולוגיה כלים חדשניים מסייעים בחשיפת עברו של עמק יזרעאל

ד"ר אבנר אקר

המחלקה ללימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

בקיץ 2020, בעוד רובנו נתונים להגבלות ולסגרים בעקבות מגפת הקורונה, יצא ד"ר אקר עם שותפים אקדמיים ועם תלמידי המחלקה לחפירה ארכאולוגית בגבע פיליפי (גבע פרשים, תל אבו־שושה), שבעמק יזרעאל. הם יצאו להתחקות אחר ההיסטוריה של העמק בתקופה ההלניסטית והרומית, לשרטט את היחסים בין התרבויות השונות ואת ההשפעה של הצבא הרומי על אוכלוסיית העמק – כפי שאלו משתקפים בממצאים החומריים.

טכנולוגיה מתקדמת שימשה את ד"ר אקר בחפירה זו: צילומי רחפנים ומיפוי בעזרת לייזר (LIDAR) סייעו בבחירת שטחי החפירה; צילום תלת־ממדי (פוטוגרמטריה) של כל יחידת חפירה (לוקוס) סייעה בתיעוד מדויק של השטח; ותארוך פחמן 14 של ממצאים אורגניים, שנמצאו בחלק משטחי החפירה, סייע בהבנת ההיסטוריה היישובית באתר.

החפירות הובילו לגילוי ממצאים מרשימים: כלים שיוצרו ביישובי הגליל התחתון היהודי בתקופה הרומית, ואפילו כלי אבן אופייניים לשימוש בטהרה בימי בית שני ובתקופה הרומית. לצד אלו, נמצאו גם שברי חגורות של חיילי הצבא הרומי, קערות מיובאות עם צלבים, וכמובן, מטבעות המייצגים את עולם המסחר הענף של בני המקום.

גבע פיליפי נמצא בלבה של מערכת דרכים בין־יבשתית, המחברת את אסיה לאפריקה. ככזה, העמק הוא מקום לבחינת שינויים פוליטיים ותרבותיים לאורך התקופות. תולדות העמק בתקופה שבין אלכסנדר למוחמד (332 לפנה"ס ועד 638 לספירה) לוטות בערפל. יוסף בן מתתיהו, מתאר את גבע כמקום מושבם של פרשים יוצאי צבאו של הורדוס וכעיר נוכרית, העומדת אל מול הגליל היהודי ושממנה יצאו לוחמים כנגד היהודים בגליל התחתון במהלך המרד הגדול (66–70 לספירה); ואילו התמונה שעלתה מהחפירה הראשונית, מראה עולם מורכב בהרבה מהמתואר באופן דיכוטומי במקורות ההיסטוריים, שהרי מהממצאים המוצגים לעיל, ברור שאנשי העיר קיימו מערכת מסחר עם יישובי הגליל התחתון ושתרבותם החומרית דומה מאוד.

ארון הספרים היהודי הוא יצירה בהתהוות בלתי־פוסקת תאוריה חדשה נוסדה: "נזילות טקסטואלית"

פרופ' דניאל אברמס

המחלקה למחשבת ישראל

המתודה המקובלת במחקר הטקסטים מראשיתו, סוף המאה ה־19, כיוונה לההדרה של טקסטים קנוניים בנוסח המקור. במעשי הפרשנות והההדרה, ביקשו החוקרים לקרוא ולנתח את ספרות עם ישראל ולברור משפע כתבי־היד והדפוסים העתיקים במטרה ליצור מהדורה אופטימלית של חיבורים, מהדורה שתשקף את הנוסח הקרוב ביותר ל"מקור" שכתב ה"מחבר". בתוך כך, גנזו החוקרים את החומר שהתנגש עם המטרה שהציבו להם: ליצור את ארון הספרים הקבוע והקנוני של העם היהודי. מתודה זו נתקלה בקשיים לא מבוטלים – מהם חומריים וארכיוניים ומהם תוכניים.

דרכו החדשה של פרופ' אברמס לניתוח כתבי־יד קבליים הובילה לייסודה של תאוריה כוללת בשם "נזילות טקסטואלית", המבקשת לתעד כל כתבי־יד או מסמך כעדות מטריאלית שבה התרחש אירוע ייחודי, חד־פעמי, של סופר או קורא, אשר מגיב לטקסט הניצב לפניו.

במחקריו הרבים, הראה פרופ' אברמס שיש ממשק בין הכותב הראשון, המעתיקים המאוחרים, הקוראים והמפרשים – ויחדיו, הם מקיימים תהליך ממושך ובלתי־פוסק של יצירת הטקסט. פרופ' אברמס הוביל למפנה בחקר הקבלה, הוא המיר את אובייקט המחקר מהספר האידיאלי, כלומר הצפייה למצוא חיבור ספרותי מוגדר, בהתמקדות דינמיקה שבין הנוסחים השונים, דינמיקה המעידה על חיותו של הטקסט.

המפנה מ"הטקסט הקבוע" ל"נזילות הטקסטואלית" הוא חידוש מחקרי מכריע שנודעות לו השלכות עמוקות; הוא מחייב קריאה עשירה ומורכבת, קריאה שמכבדת את הייחודיות של כל מסמך כאובייקט תרבותי המהווה חוליה בשרשרת של קריאה ופרשנות.

מחיך בבית הכנסת, מתגונן מפני אויביו בהגדה הינשוף – סמל לגאולת ישראל

ד"ר צבי אורגד
המחלקה לאמנות יהודית

מדוע צויר ינשוף מחיך בבית כנסת בגרמניה בראשית המאה ה-18? ומהי המשמעות של ינשופים שצוירו כמתגוננים מאויביהם בהגדות של פסח מסוף ימי הביניים? מחקרו של ד"ר אורגד מראה שבדומה למוטיבים מצוירים אחרים בבתי כנסת ובכתבי־יד מעוטרים מימי הביניים ומהעת החדשה המוקדמת, גם ינשופים נשאו משמעות מיוחדת. פענחו ציורים אלו עשוי לחשוף מנהגים נשכחים ואמונות שרווחו בקהילות ישראל שחרבו, ומשמעותם עשויה להפתיע את הצופים ואת הקוראים בני זמננו.

בהתבסס על פסוקים מקראיים, כגון "יירשוה קאת וקפוד וינשוף וערב ישכנו בה" (ישעיהו לד יא), **נהוג לקשר את הינשוף עם חורבן ועזובה. אולם עיון במקורות מגלה כי חורבן ועזובה אלו מתייחסים לאויבי ישראל: פלישתים, מצרים, אדום ואשור. לפיכך, יהודים בימי הביניים זיהו את הינשוף כסמל לעם היהודי ולגאולה.** זיהוי הינשוף עם העם היהודי, בהקשר חיובי, היה גם תגובת־נגד לטקסטים ולציורים נוצריים שבהם הינשוף סימל את היהודי החי בחשכה דתית ורוחנית. בהגדת פראג (1527), למשל, צויר ינשוף המסתתר מפני הנוגש המצרי ומתבונן בצופה בתפילה ובתחינה – כביטוי לפסוק "ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו".

ינשוף שצויר בבית הכנסת של אוטרלימפורג בגרמניה בשנת 1738, כאשר רעיונות הקבלה נפוצו בקרב יהדות מזרח אירופה ומרכזה, נשא משמעות נוספת: תפילת תיקון חצות, שהיא קינה על חורבן בית המקדש ובקשה להחשת הגאולה. הינשוף בציור זה, עיניו גדולות ופיו מחיך, עשוי להיות תיאור חזונית של דוד המלך, שהמסורת מייחסת לו את חיבור התפילה ושהעיד על עצמו: "דמיתי לקאת מדבר, הייתי ככוס חרבות" (תהלים קב ז).

טייבריוס – מקפצה לחקר המקרא

פרופ' יהושע ברמן
המחלקה לתנ"ך

פרופ' יהושע ברמן מהמחלקה לתנ"ך ושותפו פרופ' משה קופל מהמחלקה למדעי המחשב באוניברסיטת בר־אילן ערכו מחקר בין־תחומי, שחיבר בין בלשנות המקרא לכלים מתקדמים של בלשנות חישובית ולמידת מחשב. יחדיו, הם פיתחו כלי מחקר אמין וחדשני, הנושא את השם *The Tiberias Stylistic Classifier for the Hebrew Bible*, ובקיצור: **טייבריוס** (על שם העיר טבריה, שבה פעלו בעלי המסורה). טייבריוס נגיש לכול ללא תשלום באתר <https://tiberias.dicta.org.il>, הכלי ידידותי מאוד ואפשר למצוא סרטון על אודותיו ביוטיוב.

טייבריוס הוא תוכנה ראשונה ויחידה מסוגה שמאפשרת לחוקרים לערוך ניסויים בניתוח ובסיווג טקסטים מן המקרא על סמך נתונים לשוניים, וכן להשוות זה לזה שני מגבשי טקסט, לבחון את המרחק ביניהם בהתחשב במכלול רחב של מרכיבים לקסיקליים, מורפולוגיים ותחביריים ולאמוד את החשיבות היחסית של המרכיבים האלה.

השימוש בטייבריוס מבטיח שחקר המקרא יספק לנו גילויים חדשים, בין היתר, יחשוף את הפרופיל הלשוני של מגבשי טקסט שונים, יסייע בתארוך טקסטים מקראיים ויענה על שאלת זהות מחבריהם. כך, למשל, השווה פרופ' ברמן את שני חלקיו של ספר ישעיה זה לזה, במחקר שפורסם בכתב־העת *Vetus Testamentum*, מכתב־העת החשובים בתחום המקרא (2020). בהתבסס על הנתונים ועל הניתוחים של טייבריוס, הראה פרופ' ברמן כי פרקים לד-לה בספר ישעיה קרובים יותר בסגנונם באופן מובהק לקורפוס הנחשב ישעיה הראשון לעומת הקורפוס הנחשב לישיעה השני, דבר שאִשר את דעת המיעוט במחקר, שפרקים אלו אכן שייכים לישיעה הראשון ולא השני.

חשיבותו של טייבריוס ככלי מחקרי זכתה להכרה בין־לאומית גם בבכנס השנתי של ה־*Society of Biblical Literature*, הכנס הגדול והחשוב ביותר בחקר המקרא, שבו הוקדש לו מושב שלם (2019).

יוצאים לדרך חדשה,

המחלקה ללימודי המזרח התיכון

תואר ראשון	אוסטרלינד גבריאלה
תואר ראשון	בלומשטיין רואי שמואל
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	ברקו עמית
תואר ראשון	גבירץ איתן
תואר ראשון	יוניסי עמית יצחק
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	כהן ארז
תואר ראשון	כהן רננה
תואר ראשון	לביוד ליאל
תואר ראשון	לוי עמית
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	ליזר אמיתי
תואר ראשון	לקאונט שרה
תואר ראשון	מזיג חן
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	ננו ארז
תואר ראשון	נחשוני עמיחי
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	נעמן גיא
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	סידון יובל
בהצטיינות	סמוכה אלון
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	פאיראיזן פרקש אפרת
תואר ראשון	פנחסי ליאור
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	צדוק עופר
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	רוקלנד מעיין
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	שלם יפתח
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	שרעבי אייל
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	אדמוני אריאל
תואר שני	הופמן מיכל
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	לאטי יצחק
תואר שני	צ'וס רמי
תואר שני	קלימן שחר
תואר שני	רבינוביץ רוברט
תואר שני	תשובה נחשוני מוריה

המחלקה למחשבת ישראל

תואר שני	אלכסנדרוביץ אנה
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	הללי ורדה
תואר שני	נתנאל זוהר
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	רודיק משה

המחלקה לספרות עם ישראל

תואר ראשון	בן טולילה אביבית קרן
תואר ראשון	כהן בן דוד טליה
תואר ראשון	סאלח סאגה
תואר ראשון	סלימאן מאי
תואר ראשון	עותמן נורה
תואר ראשון	פיס שלמה
תואר ראשון	קסנר אור
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	זורגר חנה
תואר שני	חמודה נורס פאטמה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	ישראל פנינה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	לובאן אביב
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	מורחיים עדינה
תואר שני	עאמר פאטמה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	פרנקל בנימין
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	קניאס מירב

המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו

תואר ראשון	להמן רוני בתיה
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	מיוחס שירה נחמה
תואר ראשון	פיקאר בת אל שרה
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	שינה דן
בהצטיינות	אביטל עפרה
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	איזר צבי
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	בן מאיר מעין

החוג הרב־תחומי למדעי היהדות

תואר ראשון	בירמן עוזי
תואר ראשון	וייל אריה
תואר ראשון	כץ מאיה
תואר ראשון	פיאסטרו אילנה
תואר ראשון	תשובה שני

המחלקה לאמנות יהודית

תואר ראשון	הורן אורפז בת־שבע
תואר ראשון	יפה בת־שבע
תואר ראשון	סלומון תהילה
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	עמבלו בר

המחלקה ללימודי ארץ־ישראל וארכאולוגיה

תואר ראשון	אוסטר אמונה
תואר ראשון	אלימלך חן
תואר ראשון	אלקיים דוד
תואר ראשון	בלום נעמי
תואר ראשון	במברגר עידו
תואר ראשון	בן שלוש רבקה
תואר ראשון	גולדברג גידו אהרון
תואר ראשון	גרוס חגי
תואר ראשון	דקר נופר
תואר ראשון	הרצליך תפארת
בהצטיינות	תואר ראשון
בהצטיינות	וקסלר אליענה
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	זאב רחל
תואר ראשון	זילברשץ שירה
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	כהן נעמה
תואר ראשון	לארי נופר
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	לוי יניב דוד
תואר ראשון	לשם לילך
תואר ראשון	מאיר איתן אליעזר
תואר ראשון	מזרחי שירה
תואר ראשון	מלכה אור
תואר ראשון	סאסי יעקב
תואר ראשון	שיימן איתן
בהצטיינות	תואר ראשון
תואר ראשון	שמר אבי
תואר ראשון	ששון שם טוב
תואר ראשון	תרשיש נטלי
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	אבני אסתר
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	אברהם אביחי
תואר שני	איש שלום עדיאל
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	בורנשטיין פרץ יעל
תואר שני	ביטן טבול סיון
תואר שני	בק יוסף
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	ברנד אליהו יעקב
תואר שני	גרני עודד
תואר שני	דניאל חיים
תואר שני	זליגר חגי דוד
תואר שני	חרלפ גדעון
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	לב יוסף
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	לוקימסון יונתן
תואר שני	ליפשיץ שלמה
תואר שני	לשם שי
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	מזרחי יהודה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	סגל נחמיה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	פרידמן בן שלום משה
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	צביאל צבי
בהצטיינות	תואר שני
תואר שני	צור מיכל
תואר שני	צינרית אלגריה גילה
תואר שני	רוב יריב
תואר שני	רוזנברג אורה אורלי
בהצטיינות	תואר שני
בהצטיינות	רוט אנה
תואר שני	שחם חיים

ממשיכים במסע

בהצטיינות יתרה	תואר שני	שלומי הודיה
בהצטיינות	תואר שני	שפיגל נתנאל
בהצטיינות	תואר שני	שפיר רון

המחלקה ללשון העברית וללשונות שמיות

בהצטיינות	תואר ראשון	לבקובסקי אסף
בהצטיינות	תואר ראשון	נאמן עומר
	תואר ראשון	פלדמן ניצן
	תואר ראשון	שכטר צפנת
	תואר ראשון	שר אורי
בהצטיינות	תואר ראשון	שראבי עדן
בהצטיינות	תואר ראשון	שרף אושרת
בהצטיינות	תואר שני	אהרון טל
בהצטיינות	תואר שני	ארדיטי תהילה
בהצטיינות	תואר שני	בן שימול חלי
	תואר שני	מזרחי שרון
	תואר שני	שליט שרית

עריכת לשון – לימודי תעודה

	לימודי תעודה	אבירם חגית
	לימודי תעודה	אברה קרן
	לימודי תעודה	אדרי שרון
	לימודי תעודה	אלחנן שרון
	לימודי תעודה	אספרנסה אלון מילי
	לימודי תעודה	ביטון ענבר
	לימודי תעודה	בן טוב ענת
	לימודי תעודה	ברזילאי פאני
	לימודי תעודה	דויד אוריה
	לימודי תעודה	דש רעיה
	לימודי תעודה	חזוט איריס
	לימודי תעודה	טרנר אורלי
	לימודי תעודה	יעקב הדר
	לימודי תעודה	כהן אפרת
	לימודי תעודה	מסינגר אורית
	לימודי תעודה	נאמן עומר
	לימודי תעודה	סולומון עדי
	לימודי תעודה	ענבי אורי
	לימודי תעודה	ענקי נתנאל
	לימודי תעודה	פז לאה
	לימודי תעודה	פישלזון רבקה
	לימודי תעודה	פריימן איתי
	לימודי תעודה	צ'יטז נעמה
	לימודי תעודה	צמח סער
	לימודי תעודה	קיקוס ויקי
בהצטיינות	לימודי תעודה	רבינוביץ אליסף
	לימודי תעודה	רוזנפלד אושרת
	לימודי תעודה	רוקר לילך
	לימודי תעודה	שוורץ אדוה
	לימודי תעודה	שושן הדר
	לימודי תעודה	תמרי צבי

בהצטיינות	תואר שני	בן ששון עמיר
	תואר שני	דזין גיא
	תואר שני	טראו הנרי
בהצטיינות	תואר שני	יהב דרוור
	תואר שני	כהן ינון
	תואר שני	עידן רחל
	תואר שני	פז צח
בהצטיינות	תואר שני	פרידלנדר אלישבע
	תואר שני	קופמן גלעד
	תואר שני	קליין יאיר אריה
	תואר שני	רוזנצוויג דבורה

המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה

	תואר ראשון	איזנשטיין נעם
	תואר ראשון	אילון כוכבא רחל
	תואר ראשון	אמיתית עילית
	תואר ראשון	שרגר אוריאל חיים שמו
	תואר ראשון	תעשה דוד
בהצטיינות	תואר שני	גדליה נדב
בהצטיינות	תואר שני	דנטלסקי דוד
	תואר שני	דנש בת'ה
בהצטיינות	תואר שני	הלחמי יונה
	תואר שני	הלל לירון
בהצטיינות	תואר שני	הראבן נדב
בהצטיינות	תואר שני	חנוכה מלכהלי
	תואר שני	טביביאן יצחק
בהצטיינות	תואר שני	כוכבי בת אל
	תואר שני	מזוז שגיא
בהצטיינות	תואר שני	עזר עומר
בהצטיינות	תואר שני	קליסקי אפרת

המחלקה לתנ"ך

בהצטיינות יתרה	תואר ראשון	ברוכיאן יותם
	תואר ראשון	יחיאל אליעד
	תואר ראשון	מולוקנדוב ברכה
	תואר ראשון	ניסן דבורה
	תואר ראשון	סלע ניר
	תואר שני	אלון דרוור
	תואר שני	אלטמן אופיר
	תואר שני	אסור דוד
בהצטיינות	תואר שני	בן חיים ליאורה
בהצטיינות	תואר שני	ברדה נעה
בהצטיינות יתרה	תואר שני	גולדפייז כמי
בהצטיינות	תואר שני	גור ליייה
בהצטיינות יתרה	תואר שני	גרינברג תומר
	תואר שני	היילו וורטאו
	תואר שני	המבד אלברט
בהצטיינות	תואר שני	ויצמן גלית
	תואר שני	ונטורה ניצה
	תואר שני	חזקיה שי
בהצטיינות	תואר שני	יוחליס משה
	תואר שני	ירחי פנחס
	תואר שני	כץ גלית
בהצטיינות	תואר שני	מירב ששון תמי
	תואר שני	סיני מעיין
בהצטיינות	תואר שני	פריד שי
בהצטיינות	תואר שני	פריד שרון
בהצטיינות	תואר שני	פרינטה שרון
בהצטיינות	תואר שני	קייזרמן חלי
בהצטיינות	תואר שני	רובינשטיין דנית אסתר
בהצטיינות	תואר שני	רוטשטיין אילנה
	תואר שני	רוסו יפעת
	תואר שני	שטיין ענבר

קשורים בקשר מהותי ומיוחד

אנו מזמינים אתכם ואתכן לבקר,
להתייעץ ולהמשיך ללמוד,
להעמיק ולהעשיר את המסע המשותף שלנו